

Prikaz
Primljeno: 11. listopada 2021.
Prihvaćeno: 3. studeni 2021.

***Femme fatale* i opsesivni poremećaj ljubavi, ili drugačiji Werther**

Elda Pliško Horvat¹

TSS – S.M.S.I. Dante Alighieri Pula – Pola

elda.plisko-horvat@skole.hr

Sažetak

Debata kao jedan od najčešće korištenih raspravljачkih formata u odmjeravanju komunikacijskih i interpretacijskih vještina sve se češće koristi kao metoda kojom se potiču čitalačke kompetencije i kritičko mišljenje. Školska knjižnica u suvremenoj školi zauzima ključno mjesto u primjeni inovativnih metoda učenja i poučavanja, stoga i u ovom kontekstu postaje mjesto osmišljavanja i provedbe ove nimalo jednostavne aktivnosti. Kao nastavna metoda primjenjiva je u svim područjima, osobito pri obradi lektirnih naslova, budući da se odabirom intrigantne i provokativne teze potiče učenike na proaktivno čitanje i argumentirano iznošenje misli. U radu ću prikazati debatu na primjeru obrade djela „Patnje mladog Werthera“ J. W. Goethea u trećem razredu gimnazije.

Ključne riječi: debata, školska knjižnica, dubinsko čitanje

1 Elda Pliško Horvat prof., dipl. knjižn., str. suradnik savjetnik.

1. Debata u nastavi

Debata je jedan od češćih alata koji se redovito koristi u nastavi književnosti² te oblikuje i realizira u suradnji sa školskom knjižnicom, čime školska knjižnica (p)ostaje topos u metaforičkom i nemetaforičkom smislu, jer je izvorište drugačijeg i kreativnijeg. Pokazuje svoju svrhovitost u smislu razvijanja kritičkog mišljenja, primjene govorničkih vještina, spretnosti debatanata u pronalasku argumenata za pobijanje protivničke teze (osobito u slučaju kad se teza koju zastupamo ne podudara s našim stavovima, pa govorničke i misaone sposobnosti postaju još kompleksnije!), sposobnosti upravljanja vremenom, emocijama i sukobom te, osobito, poticanja na čitanje lektirnih naslova, koji i nisu najomiljenije štivo našim učenicima. U ovom ću prikazu iznijeti iskustvo s trećim razredom gimnazije, kada sam u suradnji s nastavnicom Hrvatskog jezika organizirala debatu na temu Goetheova djela „Patnje mladog Werthera“. Ovaj se tip suradnje njeguje već godinama na obostrano zadovoljstvo: mijenjaju se razredi, književna djela, teze, ali ono što je stalno u ovom procesu jest kontinuitet, budući da se ovakav način rada pokazao izrazito poticajnim i privlačnim za učenike koji iskazuju zadovoljstvo i zainteresiranost za ovakav oblik rada, i to osobito oni neskloni čitanju uopće, a posebice čitanju lektire. Možda je razlog popularnosti debate njezina sveprisutnost u javnom prostoru, kada se zna desiti da vješto baratanje argumentima i protuargumentima potencijalno kristalno jasnu situaciju pretvara u dvosmislenu i kaotičnu.

2. Debata – alat za dubinsko čitanje

No, vratimo se našem slučaju. Zašto biramo ovu raspravljačku metodu, a ne, primjerice, okrugli stol? Pa, upravo zato što su naši učenici nenavikli na ovakav način rada koji zahtijeva i omogućuje iskazivanje vlastitih stavova, naravno, uz pomoć argumenata (u ovom su slučaju to citati iz djela ili popratne literature), zato što su naši učenici navikli na reproduciranje informacija (što ne podrazumijeva znanje!), pa postaju nevješti ako situacija od njih zahtijeva oblikovanje vlastita stava, analizu i zaključivanje, odnosno, radi se o metodi kojom se ubrzava naše razumijevanje pročitanog teksta. Naime, upravo stoga što se radi o strogo definiranoj strukturi s precizno definiranim zadacima i vremenikom, debata zahtijeva aktivno sudjelovanje svakog učenika. Vještina razvijanja određene ideje u svrhu podupiranja vlastita stava ili pobijanja tuđeg, obrazlaganje i tumačenje navedenih misli, pomno praćenje tuđih navoda i promptno reagiranje, argumentirano zagovaranje vlastitih ideja, a usto poštovanje i uvažavanje protivnika, samokontrola i

2 Zelenjak, R. Debata: razvijanje kritičkog mišljenja i jezičnih vještina. // Varaždinski učitelj: digitalni stručni časopis za odgoj i obrazovanje 4, 5(2021). [citirano: 2021-10-11]. Dostupno na: https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=358521

emocionalna inteligencija, ispravna uporaba standardnog jezika, sve su to karakteristike koje, uz brojne druge, ukazuju na to da je debata višestruko koristan alat primjenjiv i u drugim predmetima, a ne isključivo u nastavi materinskoga jezika. Ipak, ono što je nama kao knjižničarima od primarnog značaja jest činjenica da se debatom vraćamo čitaču koji se transformira u čitatelja, jer sudjelovanje u takvom tipu sučeljavanja podrazumijeva temeljito poznavanje materije, u ovom slučaju književnog djela. Od svih sudionika zahtijeva pomno iščitavanje određenog naslova, čime se ističe *neophodnost čitanja za značenje, a ne na brzinu, letimičnog čitanja*³, što je vrijednost koja se u digitalnom svijetu sve više zanemaruje i koju bismo sve više i češće morali stimulirati, kako ovaj oblik čitanja ne bismo u potpunosti iskorijenili. A upravo je to jedna od najbitnijih zadaća školske knjižnice: sačuvati i podržati čitatelja!

3. Debata – pripremna faza

Već ustaljeni način suradnje moje zadatke kao školske knjižničarke definira kroz strukturiranje debate i pomnu analizu svih njezinih dijelova te postavljanje teze na osnovi lektirnog naslova koji je odredila nastavnica Hrvatskog jezika, a koja prethodno priprema učenike za sudjelovanje, dijeli ih u skupine prema ulogama koje će imati u debati (afirmacijska i negacijska skupina, mjerac vremena/sudac, publika s pravom glasa u otvorenom dijelu rasprave). Osmišljavanje teze uvijek je najzahtjevniji dio posla, budući da teza mora biti u dovoljnoj mjeri intrigantna, poticajna za obje ekipe, pomalo provokativna i, prije svega, zanimljiva učenicima koji će se u svrhu njezine obrane, kao i pri iznošenju sudova, moći poslužiti ne samo izvorima iz književnog predloška već i povezati ga sa zbiljskim svijetom⁴. Doživjeti i oživjeti književno djelo kroz vlastitu prizmu, postati dio tog svijeta kako bismo mu pristupili na vlastiti način, nije li to ono čemu svaki autor teži, a takvom bismo odnosu s tekstem / prema tekstu trebali težiti mi, knjižničari i učitelji. Podupirati vlastito iskustvo literarnog doživljaja na osnovi pročitano g teksta!

4. Debata u slučaju Werther

Teza Wertherova ljubav zapravo nije ljubav, to je opsesivno, bolesno stanje opijenosti nezrelog zanesenjaka vlastitim snovima i iluzijom pokazala se izrazito sadržajnom i poticajnom i za afirmacijsku i za negacijsku skupinu, budući da su obje skupine vrlo vješto i argumentirano branile svoje stavove i pobijale tuđe. Roman „Patnje mladog Werthera“

3 Wolf, M. Čitatelju, vrati se kući: čitateljski mozak u digitalnom svijetu. Zagreb: Naklada Ljevak, 2019, str. 50.

4 Zelenjak, R. Nav. djelo.

uglavnom se kod mlade generacije čitatelja percipira kao „sladunjava priča o nesretnoj ljubavi“, pri čemu se zanemaruje čitav niz sadržajnih, idejnih i jezičnih slojeva, pa i tehnika teksta u tekstu, što, usput govoreći, možemo povezati s tehnikom hiperteksta u suvremenoj tehnologiji. Pažljivim, temeljitim iščitavanjem, neophodnim za aktivno učešće u debatiranju, postupno se otkrivaju skriveni slojevi koje su učenici, promišljeno i znalački, artikulirali kroz niz ideja, ostvarivši intrapersonalni odnos s tekstem⁵. U prilog zadanoj tezi učenici su naveli pretjeranost i neumjerenost u Wertherovu doživljaju Lotte (anđeoski lik, tjelesna ljepota, dobrota, umjerenost, besprijekorno ponašanje), dok su se zastupnici antiteze ovome suprotstavili navodima koji ne govore u prilog Wertherovim tvrdnjama, pa su učenici uočili činjenicu da Lotta odlazi s Wertherom na ples i ostavlja braću i sestre i vraća se tek pred jutro, skoro cijelu noć pleše s njime iako je zaručnica drugoga, nastavlja se družiti s njime ne nastojeći ograničiti njegove posjete i sl., što pak ukazuje na to da je Lotti godila Wertherova pažnja te da ne zazire od njegova udvaranja. Afirmacijska skupina je potom svoju tezu o postupnom razvoju nezdrave zaljubljenosti raščlanila u nekoliko etapa, govoreći pritom o kliničkoj depresiji i opsesivnom poremećaju ljubavi te je prikazala kao bolest koja se iz stanja bez simptoma u vrlo kratkom roku pretvara u izrazito razarajuću, koja se više ne može (iz)liječiti. Argumente protiv negacijska skupina pronašla je u definiranju Lotte kao femme fatale, čija žrtva nije samo Werther, već i nesretni pisar kod Lottina oca, Heinrich. To je žena koja, kako slikovito ocjenjuje jedan od učenika, Werthera razvlači „poput žvake“, sve dok se ne pretvori u vlastitu sjenu, nesposobnu da upravlja vlastitim životom. Iz radosne znatiželjne mlade osobe on se pretvara u umornu, otupjelu, tragičnu osobu vrijednu sažaljenja, koja poticaj svojim idejama nalazi u mističnom Ossianu.

5. Debata – povratak čitatelja knjizi

Učenici su u dvosatnom debatiranju naveli još niz kvalitetnih argumenata i protuargumenata služeći se citatima, čime se još jednom ukazalo na to da se nepravednom i neopravdanom pojednostavljivanju djela može suprotstaviti analitičko i promišljeno čitanje, čime učenici dolaze do samostalne interpretacije, uče se pravilnom, korektnom reagiranju i argumentiranom odabiru citata, što upućuje na kompetentan i zreli odnos čitatelja s tekstem⁶. Zapravo, izjava jedne učenice o tome da će upravo ovo djelo između svih lektira koje je morala pročitati najduže pamtili jer mu je drukčije pristupila i drugačije ga obradila, govori u prilog tezi da je debata izvrstan alat u promicanju dubinskog čitanja. Kompetentno, usredotočeno čitanje rezultira promišljenim, kvalitetno artikuliranim

5 Visinko, K. Čitanje, poučavanje i učenje. Zagreb: Školska knjiga, 2014., str. 127.

6 Wolf, M. Nav. djelo, str. 217.

uobličavanjem stavova, odnosno pridonosi otkrivanju višeslojnosti književnog djela i, u konačnici, povratku čitatelja knjizi⁷.

6. Literatura

Goethe, J. W. Patnje mladog Werthera. Zagreb: Školska knjiga, 1974.

Visinko, K. Čitanje, poučavanje i učenje. Zagreb: Školska knjiga, 2014.

Wolf, M. Čitatelju, vrati se kući: čitateljski mozak u digitalnom svijetu. Zagreb: Naklada Ljevak, 2019.

Zelenjak, R. Debata: razvijanje kritičkog mišljenja i jezičnih vještina. // *Varaždinski učitelj: digitalni stručni časopis za odgoj i obrazovanje* 4, 5(2021). [citirano: 2021-10-11]. Dostupno na: https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=358521

⁷ Isto, str. 91.